

Σηλυβρίας Σάιωβα. Μουσείο τέλει 9^η κ.
Μουσείο δ' οὐκ ἐστὶν 11^η κ.

ΚΩΝ. Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΙΑΚΩΒΟΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΣΗΛΥΒΡΙΑΣ

Ἐν τῇ συλλογῇ βυζαντιακῶν ἐκ μολύβδου σφραγίδων (μολυβδοβούλων), ἣν ἐδωρήσατο πρὸς τὸ Ἐθνικὸν Νομισματικὸν Μουσεῖον ὁ φιλογενὴς ἐκ Σηλυβρίας κύριος Ἀναστ. Κ. Π. Σταμούλης, εὐρίσκεται καὶ ἡ ἑνταῦθα εἰκονιζομένη εἰς τὸ φυσικὸν αὐτῆς μέγεθος.

Ἡ σφραγὶς φέρει ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὀψευς σταυρὸν ἐπὶ διβάθμῳ βάσεως, ἔχοντα εἰς τὰ ἄκρα τῶν κεραίων ἄλλας ἐγκαρσίους κεραίαις (croix potencie) καὶ περίεξ αὐτοῦ ἐπιγραφὴν ἐφθασμένην ἐν μέρει, τὴν ἐξῆς:

+ ΥΠΕΡΑΓΓΕΛΙΟΝ
= + Ὑπεραγγ(εῖα) Θεο(ό)κε β(οή)θει

Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὀψευς ἡ σφραγὶς φέρει εἰς πέντε στίχους, τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

+ ΙΑΚΩΒ	+ Ἰακώβ-
Ω ΑΡΧΙΕΠ.	-ω ἀρχιεπ[ι]
ΣΚΟΠ' ΣΥΛ	[σ]κόπ(ω) Σὺλ-
ΗΜΒΡΙ	ημβρί
	[ας]

Ἡ σφραγὶς ἀνήκει εἰς μεγάλην κατηγορίαν σφραγίδων, ὧν κοινὸν γνώρισμα εἶναι ὁ ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὀψευς σταυρός, ὅστις εἰκονίζεται ὑπὸ ποικίλους τύπους, συνηθέστερον μὲν ὥς διπλοῦς (πατριαρχικὸς) ἐρειδόμενος ἐπὶ διβάθμῳ ἢ τριβάθμῳ βάσεως σπανιότερον δὲ ὥς ἀπλοῦς. Τοῦ διπλοῦ παραλλαγή εἶναι ὁ τύπος τοῦ σταυροῦ ὁ ἔχων ἀκτίνες. Ἐκ τῆς βάσεως τοῦ διπλοῦ σταυροῦ ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκφύονται ἐλικοειδεῖς ἐκβλαστήσεις, ἄλλοτε μὲν βραχύτεραι, ἄλλοτε δὲ μακρότεραι. Ὁ ἀπλοῦς

“Γραμμά”

Εἰς τὴν

Γραμμά

Κεῖν Γρα

1928

Τεῖχος
5^η Δ.

σταυρὸς λίαν σπανίως ἔχει τοιαύτας ἐκπλαστήσεις καὶ ἄλλοτε μὲν εἶναι ἰσοσκελῆς, ἄλλοτε δὲ ἔχει μακροτέραν τὴν μέσην κεραίαν, ἐρειδομένην ἐπὶ βάσεως ὡς καὶ εἰς τὰς πλείστας τῶν ἄλλων παραλλαγῶν.

Λίαν χαρακτηριστικὸς εἰ καὶ σπανίως ἐμφανίζεται ἐπὶ σφραγίδων, εἶναι ὁ σταυρὸς ὁ ἔχων εἰς τὰ ἄκρα τῶν κεραιῶν ἄλλας ἐγκαρσίους κεραιάς (*croix potence*) ὡς εἰς τὴν ἀνωτέρω σφραγίδα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σηλυβρίας Ἰακώβου.

Ἡ κατηγορία τῶν σφραγίδων τῶν ἔχουσῶν ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὀψευς ὡς τύπον σταυρὸν, ἀποτελεῖ ἐξέλιξιν ἄλλης παλαιότερας κατηγορίας, ἣτις ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὀψευς ἔχει σταυροειδὲς μονογράφημα, ἀναλυόμενον εἰς *Κύριε* ἢ *Θεοτόκε* βοήθει μετὰ τῶν λέξεων ἐν ταῖς γωνίαις τῶν σκελῶν *τῷ σῷ-δού-λω*. Ἡ κατηγορία αὕτη ἀνήκει χρονολογικῶς εἰς τὴν 8ην καὶ τὴν 9ην ἑκατονταετηρίδα, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ σφραγίδων τοῦ τύπου τούτου, ὧν τοὺς κτήτορας γνωρίζομεν καὶ ἐκ ἄλλων πηγῶν.

Αἱ φέρουσαι σταυρὸν σφραγίδες δύναται τὰ χρονολογηθῶσι μετ' ἀσφαλείας, διότι περιεσώθησαν σφραγίδες τοῦ τύπου τούτου ἐξηρημέναι κάτωθεν ἐγγράφων ἐχόντων χρονολογία. Ἀπὸ τῶν ἐγγράφων τούτων προέρχονται ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς περιφημοῦς μονῆς τοῦ Ἁγίου Βενεδίκτου, τοῦ ὁροῦς Κασσίνου, ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ. Τὸ πρῶτον ἐκ αὐτῶν εἶναι διάταγμα τοῦ κατεπάνω Ἰταλίας Μιχαήλ, ἐκδοθὲν ἐν ἔτει 975 τῆς καθ' ἡμᾶς χρονολογίας, ὑπὲρ τῶν μοναχῶν τῆς παρὰ τὸν Τάραντα μονῆς τοῦ Ἁγίου Πέτρου (*Trinchera, Syllabus Graecarum membranarum* σελ. 5, πίναξ I, 1). Τὸ δεύτερον εἶναι διάταγμα τοῦ κατεπάνω Ἰταλίας Μιχαήλ Τραχανιώτου, ἐκδοθὲν ἐν ἔτει 999, ὑπὲρ τοῦ σπαθαροκανδιδάτου Χριστοφόρου Βοχολάκη (*Trinchera* αὐτόθι σελ. 9 πίναξ VIII, 1). Τρίτον ἐγγράφον, φέρον ἐξηρημένην μολυβδίνην σφραγίδα, εὑρίθται ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ Νεαπόλεως, τοῦ στρατηγοῦ Λογγοβαρδίας Στεφάνου, ἐκδοθὲν ἐν ἔτει 1059 (*Trinchera*, αὐτόθι πίναξ VIII 3).

Ἐκ τῶν τριῶν τούτων σφραγίδων ἡ μὲν πρώτη ἔχει ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὀψευς ὡς τύπον ἁπλοῦν σταυρὸν μεθ' ἐλικοειδῶν ἐκπλαστήσεων ἑκατέρωθεν, ἡ δευτέρα ἔχει διπλοῦν σταυρὸν, τὸν λεγόμενον πατριαρχικόν, μετ' ἐκπλαστήσεων ὁσαύτως καὶ ἡ τρίτη ἔχει ἁπλοῦν σταυρὸν μετ' ἐγκαρσιῶν κεραιῶν (*croix potence*) μετ' ἐκπλαστήσεων.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν σφραγίδων τούτων ἔχομεν καὶ ἄλλην, ἀσφαλοῦς χρονολογίας, τοῦ στρατηγοῦ Λέοντος Ἀργυροῦ, ἔχουσαν ὡς τύπον σταυρὸν ἁπλοῦν, ἀνήκουσαν εἰς τὸ πρῶτον ἡμῶν τῆς 10ης ἑκατοταετηρίδος, διότι, ὡς εἶναι γνωστόν, ὁ Λέων Ἀργυρὸς, ὡς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Πόθος, ὁ περιώνυμος στρατηγός, ἤκμασαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (*Schlumberger, Sigillographie de l'Empire Byzantin* σελ. 620).

Ὁ τύπος λοιπὸν τοῦ σταυροῦ, ὡς συνέχεια καὶ ἐξέλιξις τοῦ σταυροειδοῦς μονογραφήματος, ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον εἰς τὰς σφραγίδας κατὰ τὴν 10^{ην} ἢ μᾶλλον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς 9^{ης} ἑκατονταετηρίδος, παρατηνομένης τῆς χρήσεως αὐτοῦ μέχρι τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τῆς 11^{ης}.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω τύπων τοῦ σταυροῦ ὁμοιότητα παρουσιάζει πρὸς τὸν σταυρὸν τῆς σφραγίδος τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σηλυβρίας ὁ τρίτος, ὁ τῆς σφραγίδος τοῦ στρατηγοῦ Λογγοβαρδίας Στεφάνου, μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι ἐν τῇ σφραγίδι τοῦ ἀρχιεπισκόπου ὁ σταυρὸς δὲν εἶναι διηνηθισμένος. Θὰ ἦτο δυνατόν λοιπὸν νὰ τάξωμεν τὴν σφραγίδα εἰς τὴν 11^{ην} ἑκατονταετηρίδα. Ἀντυχῶς ἡ τοιαύτη χρονολόγησις δὲν εἶναι ἀσφαλής, διότι δὲν ἔχομεν ἐπαρκῆ τεκμήρια, ὅπως ταξινομήσωμεν τοὺς διαφόρους τύπους τοῦ σταυροῦ κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν. Καὶ εἶναι μὲν πιθανώτατον, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς ἀνωτέρω ἀσφαλοῦς χρονολογίας σφραγίδας, ὅτι τὸ σταυροειδὲς μονόγραμμα περὶ τὰ τέλη τῆς 9^{ης} ἑκατονταετηρίδος διεδέχθη ὁ ἅπλοῦς σταυρὸς, ὅστις κατὰ τὴν 10^{ην} ἐξειλήχθη εἰς σταυρὸν μεθ' ἐλικοειδῶν ἐκβλαστήσεων, ἅπλουν τὸ πρῶτον, διπλοῦν ὕστερον καὶ κατὰ τὴν 11^{ην} εἰς σταυρὸν μετ' ἐγκαρσίων κεραίων εἰς τὰ ἄκρα (*croix potence*), τοῦτο ὅμως δὲν δύναται νὰ νομισθῇ ἐπαρκῶς ἀποδεδειγμένον, διότι δυνατόν νὰ συννηχῶν οἱ διαφοροὶ τύποι τοῦ σταυροῦ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους. Ἐπομένως ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ὑπῆρξεν ὁ Ἰάκωβος ἀρχιεπίσκοπος Σηλυβρίας κυμαίνεται μεταξὺ τοῦ τέλους τῆς 9^{ης} καὶ τῶν μέσων περίπου τῆς 11^{ης} ἑκατονταετηρίδος.

Τῆς ἐκκλησίας Σηλυβρίας εἶναι γνωστοὶ οὐκ ὀλίγοι ἐπίσκοποι, ἀρχιεπίσκοποι καὶ μητροπολίται κατὰ τὰς τοὺς παλαιοχριστιανικοὺς καὶ βυζαντιανικοὺς χρόνους. Ὁ Θεόφιλος, ὃν γνωρίζομεν ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ Σωκράτους (Ἱστορ. 7, 36) ὡς ἐπίσκοπον Εὐδόξιοπόλεως, ὡς ἐκαλεῖτο τότε ἡ Σηλυβρία. Ὁ Ρωμανός, μετασχὼν δι' ἀντιπροσώπου (τοῦ πρεσβυτέρου Βασιλίσκου), τῆς ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὡς ἐπίσκοπος ὡσαύτως Εὐδόξιοπόλεως. Ὁ Σέργιος παραστὰς εἰς τὴν Ἑκτὴν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. Ὁ Γεώργιος μετασχὼν τῆς λεγομένης Πενθέκτης Συνόδου.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν εἰκονομαχιῶν μνημονεύεται παρὰ Σουΐδα ὡς γράψας «λόγον ἀντιρρητικὸν κατὰ εἰκονοκλαστῶν», ὁ ἐπίσκοπος Σηλυβρίας Ἐπιφάνειος. Κατὰ δὲ τὴν λεγομένην Φωτιανὴν Σύνοδον παρέστη ὁ ἐπίσκοπος Σηλυβρίας Συμεὼν. Βραδύτερον, ἐν ἔτει 1067, μνημονεύεται, ἀλλ' ἀνωνύμως, ἀρχιεπίσκοπος Σηλυβρίας. Κατὰ τὴν δωδεκάτην ἑκατονταετηρίδα εἶναι γνωστοὶ τρεῖς ἀρχιερεῖς Σηλυβρίας, ὁ Ἰωάννης ἐν ἔτει 1151, ὁ Θεόδουλος ἐν ἔτει 1156 καὶ ὁ Θωμᾶς κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν. Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Παλαιολόγων εἶναι γνωστοί, πλην ἑνὸς ἀωνύμου ἐπὶ Μιχαὴλ Παλαιολόγον, οἱ μητροπολίται Σηλυβρίας Ἰλαρίων ἐπὶ

Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ πρεσβυτέρου, Ἰγνάτιος κατὰ τὴν 14^{ην} πιθανῶς ἑκατονταετηρίδα, Μεθόδιος ἐν ἔτει 1347 καὶ Ἡσαΐας μετασχὼν τῆς ἐπὶ Πατριάρχου Καλλίστου Συνόδου τῆς γενομένης διὰ τὸ ζήτημα Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου (Le Quien Oriens Christianus I, 1137 κ. ἐ.).

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας ὁ Le Quien (ἐνθ' ἂν.) ἀναγράφει τέσσαρας μόνον μητροπολῖτας Σηλυβρίας. Ἐνα ἀνώνυμον, τὸν Ἀθανάσιον, τὸν Σωφρόνιον (1638) καὶ τὸν Λεόντιον (1724). Ὁ πενιχρὸς ὅμως οὗτος κατάλογος δύναται νὰ συμπληρωθῇ ἐπαρκῶς ἐκ τῶν πατριαρχικῶν σιγίλλων, εἰς ἃ φέρονται κατὰ καιροὺς ὑπογεγραμμένοι μητροπολῖται Σηλυβρίας.

Ἡ Σηλυβρία προήχθη εἰς μητρόπολιν κατὰ τοὺς χρόνους Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ (1143—1180), ὅτε εἰς τὰς μέχρ' αὐτῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὀγδοήκοντα μητροπόλεις προστετέθησαν τέσσαρες νέαι, Μεσημβρίας, Μιλήτου, Σηλυβρίας καὶ Ἄπρου. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι εἰς τοὺς σφωζομένους καταλόγους ἐπισκοπῶν τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τοὺς μέσους χρόνους (Notitiae episcopatum) ἡ Σηλυβρία φέρεται ὡς προαχθεῖσα εἰς μητρόπολιν εἰς πολὺ προγενεστέρους χρόνους, ἀλλ' ὡς ἀπεδείχθη, τὰ περισσώδη πολυάριθμα ἀντίγραφα τῶν καταλόγων ἐκείνων στεροῦνται χρονολογικῆς ἀκριβείας, διότι οἱ ἀντιγραφεῖς προσέθετον τὰς κατὰ τοὺς χρόνους αὐτῶν γενομένας μεταβολὰς κατὰ τρόπον ἐπιφέροντα σύγχυσιν καὶ ἀβεβαιότητα εἰς τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῆς προαγωγῆς τῶν διαφορῶν ἐκκλησιαστικῶν θρόνων. Οὕτω προκειμένου περὶ τῆς Σηλυβρίας ἡ Διαιτύπαις τῶν θρόνων τῶν ἐκκλησιῶν, ἡ θεωρουμένη ὡς γενομένη ὑπὸ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, ἀνήκει πρᾶγματι εἰς τοὺς χρόνους Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (1081—1118), συνταχθεῖσα μετὰ τὸ 1084 (Χρυσόστομος Παπαδοπούλου, νῦν ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν. Αἱ ἐπαρχίαι τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τοὺς μέσους χρόνους. Ἐπιστημον. Ἐπετηρὶς Πανεπιστημίων Ἡ. (1923) σελ. 225 κ. ἐξ.). Ἀλλ' ἐν τῇ Διαιτύψει ταύτῃ ἀναγράφονται ὀγδοήκοντα μητροπόλεις, αἱ δὲ ἄλλαι τέσσαρες, Μεσημβρίας, Μιλήτου, Σηλυβρίας καὶ Ἄπρου, προστετέθησαν, ὡς εἵπομεν καὶ ἀνωτέρω, κατὰ τοὺς χρόνους Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, μνημονευόμεναι τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Νεῖλου Δοξαπατρῆ, ὅστις κατ' ἐπιταγὴν τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Ρογήρου Β' (1101—1154) συνέταξε διεξοδικὰν στατιστικὴν καὶ ἱστορίαν τῶν Πατριαρχικῶν μητροπολιτικῶν καὶ ἐπισκοπικῶν θρόνων (Χρυσόστομος Παπαδοπούλου ἐνθ' ἂνωτ.).

Τὸ ὄνομα Ἰάκωβος ἀν' ἀρχαίαν, λατρεῖ, ἐν μεσοβυζαντινῇ
ἐκδογῇ, ὡς δοκίμ' ἔχον ἐν ἀρχαίῳ ἵχν' ἀπὸ παλαιῶν ἀρχαίων
ἐν τῇ Νεβελίᾳ. Νεβελί, ὡς δοκίμ' ἐν παλαιῇ καὶ Μεσοβυζαντινῇ
ἐκδογῇ, ἀρχαίαν ἐν. Ἡ δὲ ἡ μεσοβυζαντινὴ αὐτὴ ἐν ἐκδογῇ
Καρίων ἐκδογῇ ἐν μεσοβυζαντινῇ ὡς Κανταυρὸς ἐν
ἐκδογῇ, ὡς δοκίμ' ἀναγινώσκονται ἐκδογῇ ἐκδογῇ
ἐν μεσοβυζαντινῇ ἐκδογῇ ἐν

Πρόσθετα 16/25 Μαῖου 1931

(43) >